

INDEKS KNJIGA

Sastavljač, redaktor, a, najvećim delom, i prevodilac ovog izbora — Ranko Bugarski autor je i kratkog, ali informativnog predgovora, s komentarima inkorporiranim u tekst knjige, te je, tako, ne samo aktom izbora, već i pokušajem evaluiranja pojave Chomskog i njegove funkcije u razvoju savremene svetske lingvistike učestvovao u formiranju sasvim specifične fizionomije ove knjige (Gordana B. Todorović ovde je prevodilac dela tekstova iz opsežne studije *Language and the Mind*, koji su, u nešto drugačijem obliku, već ranije bili prezentovani u beogradskom časopisu *Delo*).

Knjiga ima četiri celine: I *Opšti principi*; II *Teorija gramatike*; III *Sticanje jezičkog znanja*; IV *Psihološke i filozofske implikacije* — i sadržajem se, dakle, kreće u pozamašnom dijapazonu između opšte opservacije o jeziku — preko uvođenja u gramatičko-teorijsko-metodološki koncept Chomskog — do raspravljavanja fundamentalnih filozofskih i psiholoških implikacija odnosa između jezika, izvesnosti o opštoj i urođenoj, »umu inherentnoj« sposobnosti njegovog usvajanja — i univerzalne strukture ustrojstva ljudskog uma (iz svega ovoga izlazi, čini se, da je već sam naslov izbora veoma pronicljivo odabran). Pri tom su u najvećem delu knjige preuzeti tekstovi (ili njihovi odlomci) iz fundamentalnih rasprava N. Chomskog: *Syntactic Structures* (1957); *Aspects of the Theory of Syntax* (1965); *Language and the Mind* (1968). Njihovo organizovanje u knjigu, međutim, nije imalo za cilj prezentovanje evolutivne perspektive izrastanja, menjanja i narastanja lingvističke misli i metoda, pa i lingvističke individualnosti N. Chomskog; naprotiv, težilo se stvaranju sintetičnog antologijskog preseka bazičnih interesovanja i opredeljenja, pa, samim tim, i osnovnih celina u lingvističkom radu N. Chomskog. I mada knjiga, dakle, ne pruža mogućnost sticanja uvida u razvatak teorije (a u njoj je i oko nje i te kako bilo promena, nesporazuma, nedoslednosti, dvosmislenosti i nerazumevanja — što, ponekad, neupućenog čitaoca može da zbunjuje), prednosti ovakve organizovanosti knjige su, naročito za širu i ne samo lingvističku publiku, naravno, dragocene.¹⁾

Istovremeno treba skrenuti pažnju i na podatak da knjiga svojim sadržajem reprezentuje, zapravo, fazu takozvane »standardne teorije« Chomskog, te da sasvim po strani ostaju sve one promene koje su, u poslednje vreme, rezultirale stvaranjem takozvane post-*Aspects* ili »revidirane standardne teorije« (ali — još uvek — sintaksički, a ne semantički bazirane teorije) koju najbolje reprezentuje tekst Chomskog: *Deep Structure, Surface Structure, and Semantic Interpretation* (najrecentnije promene u teoriji po pravilu su se ticale upravo uloge dubinskih, odnosno površinskih struktura jezika u semantičkim interpretacijama).

Može se zažaliti što u knjizi nema odlomaka s detaljnijim opisima formalnih proseca generativne gramatike N. Chomskog, ali se pri tom mora priznati da bi prisustvo takvih opisa u znatnoj meri umanjilo relativno visok opšti stepen čitljivosti knjige.²⁾

Značajan napor R. Bugarski je, očigledno, uložio i u nastojanje da prevodenjem pruži celovito i dosledno srpskohrvatsko rešenje za niz važnih terminoloških čvorišta generativne teorije, i to je, nesumnjivo, njegov dragoceni doprinos (ne mislim, naravno, reći da sam apsolutno uveren u potpunu adekvatnost svih terminoloških rešenja za koja se Bugarski ovde opredelio). Smeta, međutim, ponegde, neka prenašajeno kategorična — a pri tom neobrazložena tvrdnja Bugarskog (a za ovu koju ću citirati mislim da je, bez nužnih ograda, u dobroj meri i netačna): »... poznato je da gramatički sistemi, za razliku od leksikona, nisu odraz kulturnih specifičnosti određene zajednice...« (str. 22). (Treba se zapitati pristaje li ovde i neka ograda s obzirom na poznate stavove E. Sapira, B. L. Worfa, O. Jespersena i drugih³⁾.)

Ovo, naravno, ne umanjuje nimalo obilnost i značaj posla koji je R. Bugarski obavio priredivši nam ovakav izbor tekstova N. Chomskog — a o dragocenosti pojave takvog izbora pred jugoslovenskom lingvistič-

kom i nelingvističkom publikom izlišno bi bilo i da govorimo — jer, uveren sam, uskoro ćemo imati priliku da se u punu meru te dragocenosti i uverimo.

1) Iz tog razloga čitaoca treba uputiti i na kratku i pri tom, po mom mišljenju, dosad verovatno najbolju studiju o N. Chomskom: John Lyons, *Chomsky*, Fontana/Colins, London 1970.

2) Radi sticanja uvida u mogućnosti primene formalnih proseca generativne gramatike na konkretan materijal živih jezika — v. npr. neke novije knjige: Marina K. Burt, *From Deep to Surface Structure, An Introduction to Transformational Syntax*, Harper & Row, New York 1971; Mark Lester, *Introductory Transformational Grammar of English*, Holt, Rinehart and Winston, Inc., New York 1971. i dr.

3) Ovde se u obzir ipak moraju uzeti i rezultati nekih sociolingvističkih istraživanja koji upravo potvrđuju da i gramatički sistemi u izvesnoj meri mogu biti delimični odraz kulturnih specifičnosti određene društvene zajednice. Up. npr. zbornike: *Sociolinguistics*, ed. by William Bright, Mouton, The Hague 1966; *Language and Social Context*, ed. by Pier Paolo Giglioli, Pequin Books 1972. i dr.

Milorad Radovanović

HIMBEEREN SIND HIMBEEREN SAGE ICH JUNGE LYRIK AUS JUGOSLAWIEN

Pod gornjim naslovom, *Maline su maline kažem, Mlada lirika iz Jugoslavije*, izašla je u Regenzburgu, povodom »Regenzburških dana kulture« i »Susret sa gradovima Jugoslavije 1972« jedna nepretenciozna knjiga jugoslovenske poezije u nemačkom prevodu Petera Urbana, nekadašnjeg književnog urednika izdavačke kuće »Zurkamp«. Bez namere da pruži antologijski presek mlade jugoslovenske poezije, Urban je sačinio po svom čefu zanimljiv pregled najmodernijih stremjenja i izabrao nekolicinu najavangardnijih pesnika, među kojima je »najstaromodniji« Matija Bećković (rođen 1939, zastupljen sa sedam pesama), najmlađi Milenko Matanović (rođen 1947, član slovenačke grupe OHO — sa jednom pesmom).

Ničeg oficijelnog nema u ovom izboru iako je knjiga prigodna, ni traga od kompromisnih sudova naše kritike kada se povede reč o najmlađoj generaciji; Urban ne sledi ničiju sugestiju iz matične književnosti. Cilj mu je bio da nađe ono što je najisturenije, što ide napred glavom bez obzira, što traži novi poredak reči, nove konstatacije svakodnevnih predstava poetskih, ono što se samim tim predstavama protivi, što sve upotrebljene oblike stavlja pod znak pitanja ukazujući na nove usmene i estradne, auditivne i vizuelne mogućnosti teksta i poetskog medijuma: sve od hepeninga i konceptualne umetnosti do signalističke, vizuelne, konkretne i kompjuterske poezije.

»Autori od kojih je sastavljena ova sveška shvataju literaturu drukčije od većine predstavnika najmlađe jugoslovenske pesničke generacije, koji, u suštini, po stoti put prevrću već oblikovani rečnik formi i metafora i sa svim znacima epigonstva stagniraju u standardu; oni neguju jedan tip pesnika koji sa visoke stepenice uzvišena pogleda i samotnog nadahnuća istiskuju pesničke istine — za Miroļjuba Todorovića koji proizvodi tekstove, stvari stoje mnogo trezvenije«, kaže u svom predgovoru sastavljač ove zanimljivije knjige. On se trudi da objasni nemačkom čitaocu tendencije nove poetike najmlađih jugoslovenskih pesnika koji samo s ograničenjima prihvataju tradicionalnu logiku po kojoj je do sada nastajala lirika. Njemu se čini da pesnici upravo iz jezika, gde se pesme tako svakodnevno i razumljivo, tako »konkretne« nalaze uzima i doslovno ih koriste. Pitanje koliko jezik odgovara ili može odgovoriti, stoji u središtu njihovih interesa.

U knjizi su najbrojnije zastupljeni članovi grupe OHO (Pogačnikova kovanica od reči *Oko* i *uHO*): A. Kermauner, I. G. Pla-

NOAM ČOMSKI: »GRAMATIKA I UM«
»Nolit«, Beograd 1972

Pojava prevoda odabranih tekstova N. Chomskog (Noam Comski) našoj lingvistici, nesumnjivo, znači bitan trenutak prodiranja afirmisane svetske opštelingvističke misli i modernog lingvističkog metodološkog proseca (uz prevode fundamentalnih tekstova Romana Jakobsona i Ferdinanda de Saussurea — ovo je, sigurno, jedan od dragocenijih). Vredi, međutim, odmah istaći da je ovo i najrecentnija antologija tekstova N. Chomskog (poređenja radi trebalo bi npr. pogledati njenog veoma uspešnog, a, s obzirom na selekciju izvora odlomaka, u nekolicinu drugačijeg i, rekao bih, srećnijeg prethodnika na engleskom jeziku: *Chomsky: Selected Readings*, ed. by J. P. B. Allen and Paul van Buren, Oxford University Press, London 1971).